

Путевыя письма Измаила Ивановича Срезневскаго изъ славянскихъ земель, 1839—1842, Спб., 1895, ст. X+374+мапа.

Сей збірник листів Срезневського друкувався в часописі „Живая Старина“ з р. 1892—3. Він має не малу цікавість що до сучасного культурно-літературного життя Славящини, але для нас спеціально не дає нічого — на Русі Угорській і в Галичині Срезневський був дуже не довго, і в кількох листах, писаних звідти (1841) дає мало цікавого. Львів ему подобавсь, але зробив вражіння польського міста: „польська мова тут панує, по німецьки говорять Жиуди й німецькі урядники, по українськи („по южно-русски“) простий люд, що приходить з сел“. „З руських (русских) літератів познаємивсь з Вагілевичом, Головацьким, Зубрицьким та Левицьким. Вагілевич збожевілів на тім, що в його закохують ся. Головацький багато мандрував. Зубрицький багато зберав історичні матеріяли. Левицький злий грамотій, хоч і написав граматику. Познаємивсь і з иньшими Левицьким, каноніком, цензором книг. Бачив і руські (русскія) книги, бачив і Снїпъ (sic). Ну вже й правопись. Основяненка читають з ентузіазмом (не забудьмо, що Срезневський жив в Харкові). Бачив і Москвитянина (часопись, що видавав Погодин). Умовивсь з Милковским про пересилку книг.“

М. Г.

Кирпичниковъ — Очерки по миеологіи XIX в. (Етнографическое обозрѣніе 1894; IV).

Давно вже відомо, яку вагу мають пережитки в історії культури; багато є вже надруковано праць з сього питання після того, хто перший знайшов survival methode, але жатва многа зостаєть ся.

Цікаву пробу зробити перегляд таких пережитків в сучасній суспільности представляє собою статя проф. Кирпичникова: „Очерки по миеологіи XIX в.“

Треба звернути увагу на те, що д. Кирпичников за матеріалом задля сього питання про пережитки удав ся до так званої середньої верстви громади, тим часом як иньші фольклористи шукали звичайно слідів таких пережитків між народом, не без певної причини думаючи, що тут старі вірування й переконання більш міцно держуть ся й з меншою легкістю випирають ся иньшими впливами. Але й середня кляса суспільности звичайно тільки переймає зверхній бік цивілізації: одєжу, мову, декотрі звичаї і заховує вірування батьківщини в демонологію, в приміти й таке иньше. Сі пережитки давніх вірувань виявляють ся, як трапить ся, то в сьмішній формі, коли пройдисьвіти скористують ся

з легковірності людей, що стають жертвою, то в трагічній, на приклад коли селяне мучать й вбивають яку-небудь підозрілу в характерстві жінку.

В статі своїй д. Кирпичников наводить частину з зібраного їм матеріалу, з заміток різних часописей, головним чином з часописей українських, як-от Одеський Вістник, Новоросійський Телеграф, Бесарабський Вістник, Южний Край etc. Сі пережитки розложено на кілька категорій, й ми зазначимо тільки найцікавіші. Поперед усього ми зустрічаємось з віруванням в характерство, в силу темного царства бісів, що допомагають характернику зробити усе, що він тільки захоче; отсі вірування, що зовсім логічно засновані на початкових поглядах на людську душу, ми бачимо на низькім ступеню розвою у диких, але стрічають ся вони і в середних верствах. Про се знають и тими віруваннями користують ся різні пройдисьвіти, що беруть ся гоїти різними ліками чарівної цілющої сили. Як на сьмішний факт можна вказати на білоцерковських Жидів, що знають про вірування в діяшу силу печінки з чорного вола, луплять за ню потрійну ціну і забороняють торгувать ся, бо тоді, кажуть, вона не мати-ме своєї сили. Часом отсі вірування, як вже сказали ми попереду мають трагічні наслідки: так, на приклад, на однім херсонськім хуторі до смерти побили й скалічили жінку, на яку місцева ворожка вказала, як на злодійку. Іноді на людей, що нічого злого не зробили, впадає підозрінне про характерство, насиланя хороб, а звидсі недалеко й до розправи темного люду. Багато маємо і иньших прикладів живучости таких пережитків в народнім життю. Легковірність народа можемо ми бачити на чутках, що ходять в народі про кінець сьвіту й прихід антихриста, за якого раз прийняли місцевого статістика.

Багато таких забобонних чуток викликають такі або иньші події в дінастиях, політичні випадки і пошести, як, наприклад, недавня холера, що приймала в народних оповіданнях жіночу постать. З усіма отсіми фактами лучились різні знамена й на небі і на землі (згадаємо комети або метеори).

На останку автор переходить до категорії численних оповідань, що лежать по за границями науки — чудовим чином сповнених пророцтв, мари, мани, появ неприсутних, мертвих etc. Саме істнованне таких оповідань і їх розповсюдженне чи не сьвідоцтво про живучість пережитків давньої предківщини! Спостереження над ними дуже користні й цікаві: з одного боку — вони дають можливість добре зрозуміти настрій і ступень розвою епохи, а з другого боку достарчають матеріяли до загальних тез етнографії і антропології. Тож можна лише пожадати анологічних студій.

Ол. Г—ий.